

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kryžius ir apskritimas

Kodėl pasaulyje – ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse, ir nėra labai svarbu, ar išsivysčiusiose, ar atsilikusiose – bene visą laiką nuo žilos senovės tokie populiarūs yra būrėjai, ekstrasensai, įvairūs paranormalių reiškinių ekspertai, o taip pat – madingų disciplinų ir teorijų kūrėjai, akcentuojantys, kad jų teorija ar metodas – išskirtinis, vienintelis, tokio dar nebūta?..

Atsakyti nėra taip paprasta, juolab atkertant, kad tokie dalykai pritinka tik tamsuoliams ir naivuoliams, mokslo nekrimtusiams, knygų neskaičiusiems, žodžiu, varguoliams. Žodis „varguolis“, bent jau vieno populiaraus TV šou veikėjo lūpomis, šią dieną reiškia ne ką kita, o visišką nevykėlį, kuris tokiam likimui užprogramuotas kaip robotas. Vargu ar tai teisinga ir vargu ar tai tiesa – tai paranku tiems, kuriems tokių užprogramuotų robotų reikia: nesąžiningo verslo, politikos, kitų sričių atstovams. Bet vargu ar visus vargstančius žmones galima sulygtinti su tokiais „varguoliais“ – žodis, kurio šaknis „vargas“, turi kur kas daugiau ir gilesnių prasmių, nei kai kurie ponai norėtų. Juk jis neaplenkia nė jų.

Bet kaipgi suprasti raštingus ir, regis, mąstančius žmones, besivaikančius madingų teorijų? Ar tik dėl to, kad tai – madinga ir reklamuojama prekė? Kaip ir kitos – drabužiai, maistas, knygos ir kt.? Net pasaulio pabaigos idėja, pasirodo, galima pelningai parduoti. Tad ką čia bekalbėti apie kitką. Naujos mitybos stebuklai, naujos dietos, būrimai iš žvaigždžių ir debesų išsidėstymo, suteikiant jiems modernią formą, nes būrimas, pavyzdžiui, iš paskersto gyvulio vidurių, kaip būdavo pagonybėje, dabar būtų neestetiškas. Ką čia bešnekėti apie vaiduoklių ir dvasių specialistus, kurie į tokį kratinį sukratė visus žemiškus ir dvasinius dalykus, kad plaukai šiaušiasi.

Tikėti Kažkuo šiandien yra madinga. Ir patogiu, nes gali pereiti prie kitos Kažko formos, jeigu anksčiau nusibos ar pasens. Tad jeigu žmogus anksčiau tikėjo, kad jo namuose spintos duris atidarinėja dvasios, o virtuvės indaujoje gyvena kaukai, po kiek laiko gali apsigalvoti ir manyti, kad visa tai susiję su jo paties telepatinėmis galiomis. Be to, tikėti Kažkuo yra smagu ir dėl to, kad nesi atsakingas, nesi išipareigojęs, tamstos neveikia posakis „bijok Dievo“, kuris, kaip bemanytum, visgi susijęs ne su kuo kitu, o su ataskaita. Ne buhalterine, bet pakankamai rūščia, kai bus paklausta: o ką tu padarei dėl savo artimo, dėl vargstančio, dėl silpno?..

Taip, tikėjimas Kristumi – tai toli gražu ne tikėjimas likimu ar žvaigždėmis. Krikščionybė – ne tik pilna Kristaus meilės, bet savaip rūsti ir negailestinga, užtenka prisiminti Senojo Testamento žodžius apie „pavydųjį Dievą“, Naujojo Testamento eilutes apie kalaviją, pasėtą audrą, malėjas prie girnų, kurių viena bus paimta, o kita – palikta. Užtat kai viena ponia, aistringa ateistė, paniekinamai sako, kad religija (šiuo atveju – krikščionybė) yra silpnų žmonių priebėga, aš susimąstau, nes kitas ponas, Rytų žinovas, budizmo adeptas, sako, kad krikščionybės tiesos jam per daug žiaurios. Kuris iš jų teisybės? Čia susiduria dvi aiškos prieštara, ir ji nėra viena – būdama atskira – nėra teisinga. Teisybė slypi būtent susikirtimo taške. O susikirtimo taškas – neišvengiamai kryžius.

Krikščionybė šiandien nėra madinga. Būtent dėl to, kad ji sukryžiuoja prieštara. O žmogus prieštaraimų nemėgsta, jam geriau, kai viskas aišku – kitaip tariant, kai viena tiesa eina šalia kitos ir jos nesikerta. Bet toks nesusiliečiantis tiesų kaip tiesių išsidėstymas neturi nei pradžios, nei pabaigos, kaip ir gnostikų mėgtas apskritimas – gyvatė, ryjanti savo uodegą.

Žmogus dvasingų, bet klaidingų praktikų neretai ieško ne tik iš nežinojimo, bet ir iš baimės. Bijodamas pats savęs kaip Dievo paveikslas. Juk visos madingos praktikos iškelia žmogaus viršenybę, žmogaus prioritetą, žmogaus kaip vidinio dievo sampratą. O kryžius liudija siaubingą sukrėtimą – čia nebelieka žmogaus visagalybės, žmogaus prioriteto, kompromisų su sąžine, taikstymosi su nuodėme, iš kurių didžiausia – puikybė. Todėl iš tiesų krikščionybės tiesos – ne silpniesiems. Bet tuo pačiu – ir jiems.

Barbora Pelėdaitė

Leonardas Gutauskas. Vakarinė malda

Apšviesk mane lyg atvaizdą drugelio.
Viltie žalioji, akmenim prie kelio
Žvaigždė pavirto – tarp žydrų žiedų
Jos išmintis baikštuolę širdį gelia.
Atidaryk man juodžemio duris pakrantėj,
Viltie žalioji, ir svetingą ranką
Paduok, diena užgęsta – tarp žydrų žiedų
Matau, kaip valandos sidabro dulkes renka.
Nukirsk šakas, kurios iš kaulų kyla,
Viltie žalioji, praeitis sudyla:
Tarytum mėnuo tarp žydrų žiedų
Keliauja žmonės per šešėlių tylą.

Leonardas Gutauskas

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2013 metų IV ketvirčiui suteikė 12,950 Lt paramą šeštadieniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Barbora Palėdaitė. Kryžius ir apskritimas • **2-as psl. Virginija Paplauskienė.** „Nušvitusi dulkė“ • **3-as psl. Leonardas Gutauskas.** Fragmentai • **4-as psl. L. Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Kas sieja šventuosius, medžio drožėjus ir piligrimus?/ Ištikimybė medžiui • **5-as psl. Dalia Cidzikaitė.** Dainų šventė – 2014 kviečia sugrįžti į namus • **6-as psl. Audronė Girdzijauskaitė.** „Eugenijus Oneginas“ • **7-as psl. Renata Šerelytė.** Knygų apžvalga • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Kino žmogus Saulius Macaitis • „Ir nebus mirties karalijos“

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

„Nušvitusi dulkė”: Mykolui Vaitkui – 130

Virginija Paplauskienė

Lapkričio liūdėsio spalvomis paženklintos šventės skatina mus prisiminti išeivių kultūros žmones, amžino poilsio atgulusius svetur. Taip jau likimas lėmė, kad išeivių rašytojas, veiklus kultūros, spaudos darbuotojas, kunigas Mykolas Vaitkus (1883–1973) ilsisi ne gimtojoje Žemaitijos, bet svetimoje Amerikos žemėje. Putnamo kapinaitėse, atšiaurių vėjų gaubiamas, jau 40 metų stovi kuklus kryžiaus formos laukų akmuo su įrašu: „Nušvitusi dulkė”.

Šiais metais, spalio 27 d., suėjo ir 130 metų nuo rašytojo gimimo. Mykolas Vaitkus, spalvinga, kūrybinga asmenybė, mūsų šalyje yra nepelnytai primirštas. Lietuvoje bei išeivijoje parašė ir išleido daugiau nei trisdešimt knygų. Neabejotinai vertingi jo prisiminimai – memuarai iš Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo: vaizdingai ir spalvingai aprašė žmones, su kuriais teko gyventi bei dirbti lietuvių puoselėjimo darbą. Prieš daugelį metų šio straipsnio autorė lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstijose, rinko medžiagą apie poetą. Ekspedicija buvo tęsiama ir Kaune, kur M. Vaitkus praleido nemažą savo gyvenimo dalį. Skaitytojų dėmesiui bus pateikta archyvinė medžiaga, atrinkta iš muziejaus fondų, cituojamos ištraukos iš atsiminimų bei laiškų, gautų ekspedicijos metu.

Mykolas Vaitkus parašė autobiografines apysakas „Auštant” I, II t.(1939) bei „Rytmečio žygiai” (1944), kurias išleido „Sakalo” leidykla Kaune. Jo gyvenimas driekėsi iš gimtųjų Gargždų; rašytojas mokėsi Palangos progimnazijoje, 1903 metais baigė Liepojos gimnaziją. Tvirtai apsisprendęs tapti kunigu, įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1908 m. mokėsi Peterburgo dvasinėje akademijoje. Nuo 1909 iki 1913 metų kunigaivo Telšiuose, išitraukė į sielovadinį pastoracinį darbą. Dirbo kapelionu Telšių vyrų progimnazijoje, mergaičių progimnazijoje, keturklasėje miesto mokykloje ir dviejose pradžios mokyklose. 1913–1914 kartu su kunigu Juozapu Skvirecku redagavo žurnalą „Bažnytinė apžvalga”. 1918–1940 dirbo Šv. Kazimiero draugijoje, o nuo 1938-ųjų tapo jos pirmininku.

M. Vaitkaus daliai teko ne viena tremtis: priverstinės tremties skonį patyrė Pirmojo pasaulinio karo metu. Buvo išvykęs ir apsigyveno Smolenske, rūpinosi pabėgėlių dvasios reikalais. Su ypatinga meile, globa, rūpesčiu tvarkė pabėgėlių reikalus. Po karo sugrįžęs į Kauną, apsigyveno Rotušės aikštės kampe esančiame name, kuriame buvo įsikūrusi ir Šv. Kazimiero draugija. Čia pat gyveno ir prelatas Aleksandras Jakštas-Dambrauskas. M. Vaitkui buvo patikėti atsakingi darbai Šv. Kazimiero draugijos knygų leidyklos centre. Per jo kaip redaktoriaus rankas perėjo daugiau nei trys tūkstančiai knygų rankraščių. 1919–1925 bendradarbiavo įvairioje spaudoje: leidiniuose „Ganytojas”, „Vienybė”, „Žvaigždė”, „Baras”, „Naujoji Romuva”, „Pradalgės”, „Veja”, „Židinyš”. Rašė religijos, politikos, literatūros, teatro, moralės ir visuomenės gyvenimo klausimais. M. Vaitkus dirbo pedagoginį darbą: dėstė tikybą Kauno meno mokykloje, o Kauno kunigų seminarijoje skaitė paskaitas apie visuotinę literatūrą, mokė lietuvių, vokiečių, rusų kalbų, dėstė estetikos kursą.

1938 m. buvo pakeltas Kauno Metropolijos kapitululos garbės kanauninku. 1944 metais antrosios

rusų okupacijos ištumtas iš Lietuvos, klajojo po Vokietijos bei Austrijos miestus – Vieną, Linčą, Puerbachą, Regensburgą, Pimmersdorfą, o nuo 1951 m. apsigyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kunigas, redaktorius J. Kapočius parūpino iškvietimą. Laiške M. Vaitkui į Vokietiją rašė: „Tik Jūsų jautri lietuviška širdis temoka taip gražiai išreikšti bičiulystės jausmus, kuriuos Jūsų paties žodžiais norėčiau iš savo pusės Jums pareikšti. Belieka tik iš abiejų pusių dėkoti Gerajam Dievuliui ir prašyti, kad jis leistų mudviem ir ateityje šiuo bičiulišku ir brolišku artimumu džiaugtis. O tai berods žada netrukus įvykti... <...> Aš tiesiog buvau laimingas galėdamas Jus jam (Vyskupui) atestuoti ir rekomenduoti kaip vieną garbingiausių ir turinčių daug nuopelnų mūsų tautai ir Bažnyčiai dvasiškai bei kilnios sielos ir širdies asmenį, koks Jūs iš tiesų esate” (1951 kovo 10). Atvykęs į JAV, Vaitkus dirbo Pavtuketo Švč. Marijos parapijoje. Per tris mėnesius išmoko anglų kalbą. Buvo perkeltas dirbti sielovadinį pastoracinį darbą į Peace Dale miestelį. Čia ir praleido savo paskutinius du dešimtmečius.

M. Vaitkus nuo vaikystės buvo pamėgęs knygą, daug skaitė gimnazijoje, Kunigų seminarijoje. Meniškos ir jautrios sielos vedinas, domėjosi teatru, daile, muzika. Neišsemiamais kūrybingos asmenybės šaltiniais buvo jo intelektualinė patirtis, perpinta lakia vaizduote, nuspalvinta

estetine gyvenimo pajauta. Ilgainiui atėjo noras pasidalinti tuo, kas sukaupė širdyje, išsakyti. Debiutavo eilėraščiu „Minija”, išspausdintu 1906 metais A. Jakšto redaguojamame „Nedėldienio skaityme”. Vėliau eilėraščius spausdino įvairioje spaudoje Lietuvoje ir Amerikoje: „Vaivorykštėje”, „Dainavoje”, „Bare”, „Paskaitymuose”, „Vienybėje”, „Drauge”, „Aiduose”.

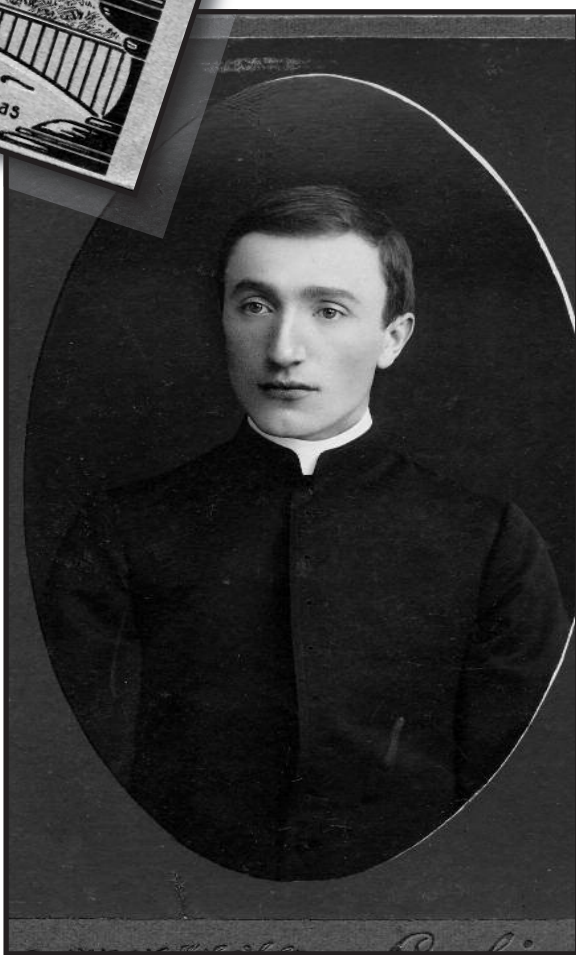
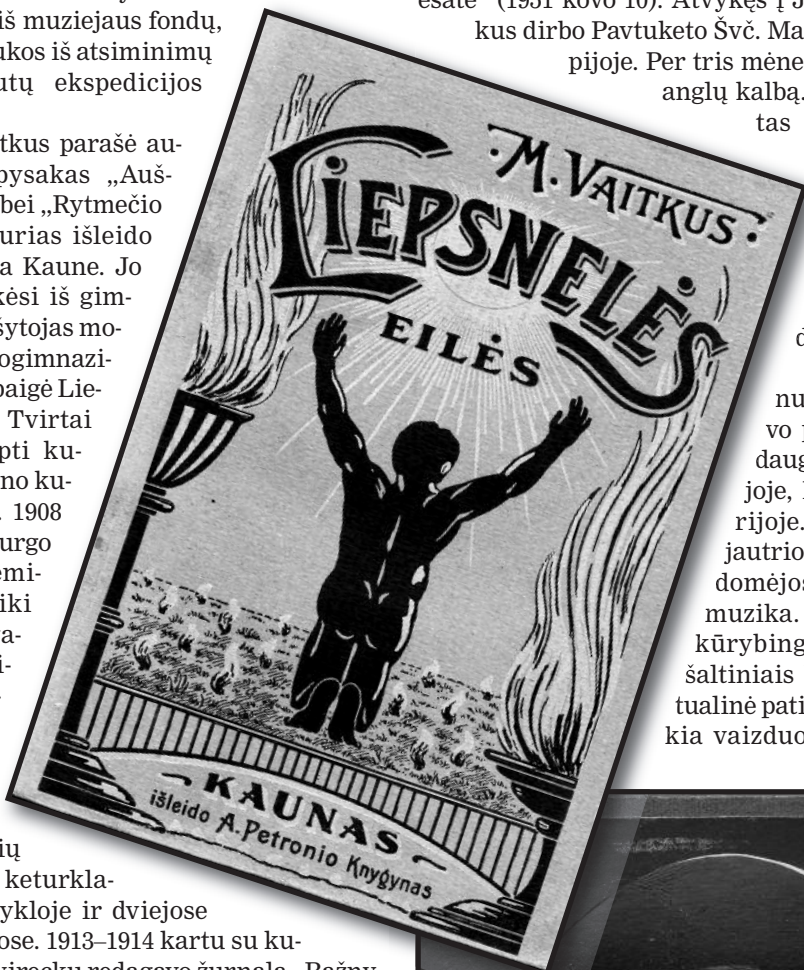
Pirmoji poezijos knyga „Margumynai” išėjo 1911 metais. Vėliau jų pasirodė per dešimt. Rašė ne tik poeziją, bet ir

poe-
mas,
dramas,
apysakas.

Tačiau, kaip pats sakė, pagrindinė kūrybos vaga buvo lyrika. Ieškojo savojo „aš”, savojo kelio kūryboje. Susipažino ir artimai bendravo su garsiu rusų simbolistu Konstantinu Balmontu, kurio kūrybą yra išvertęs į lietuvių kalbą. Modernizmo tendencijas jo kūryboje inspiravo M. K. Čiurlionio, K. Šimonio tapyba, rusiškoji J. Baltrušaičio poezija ir K. Balmontas. Literatūros kritikas P. Naujokaitis pabrėžia, kad M. Vaitkus „mūsų poezijos raidoje minėtinas kaip vienas jaunesniųjų estetinės krypties atstovų, poeziją kūrusių ne idėjoms skelbti, bet dėl paties poezijos grožio.”

M. Vaitkus buvo vienas iš estetinės krypties pradininkų lietuvių poezijoje. Kūryba jam buvo amžinojo gėrio ir grožio šaltinis. Savo nuojautas, vizijas, meditacijas išsakė daugiareikšme simbolių kalba. Jis rašė, jog „Kūrėjas turi „išstobulinti” ir savo valią, kad būtų tvirta, ryžtinga, drąsi, kad įstengtų nugalėti nuovargį, nusiminimą, aptingimą, kliūtis, sunkenybes, baimę, nepaisyti tuščių opinių, neišmintingų kritikų, modernių srovių, kuriomis kiti seka, kaip avys, o ryžtingai eiti savo keliu, pagal savo vidutinį balsą, pagal savo prigimties išgales.” Štai jo kūrybos kraitinė skrynia: „Margumynai” (1911), „Šviesūs krislai” (1913), „Liepsnelės” (1921), „Nušvitusi dulkė” (1933), Amerikoje – „Vienatvė” (1952), „Aukso ruduo” (1955), „Nuošaliu taku” (1956), „Alfa ir Omega” (1963), „Šerkšno sidabras” (1965), „Dienoraštis” (1966). Lietuvoje sukūrė keturias poetas: „Laimė” (1911), „Genijus ir meilė” (1912), „Upytė” (1914), „Brėkšta” (1919). Išėjo trys dramos: „Žvaigždės duktė” (1924, už šią dramą gavo Valstybės premiją), „Žaibas ir mergaitė” (1936), „Vilnius mūsų” (1930). Sukūrė biblinės tematikos kūrinių „Tvanas” (1927), kuris buvo išverstas į anglų kalbą (1954). Rašė satyrinius eilėraščius: „Rakšties rakštis” (1930).

Bernardas Brazdžionis, dėkodamas M. Vaitkui už poezijos knygą „Vienatvė”, rašė: „Tuojau kibau ir bėgte bėgau per teksto puslapius. Posmas po posmo, eilėraštis po eilėraščio. Vis nauji pasauliai, nauji vaizdai. Iš pirmo skaitymo patikėjusiu tuojau pažymėjau ženklais. Kai padėjau knygą, žiūriu, kad jų kyšo daugybė. Tai gairės, kurios rodo šviesiuosius grožio spindulius ir gražiuosius sielos atbalsius. <...> – smagu pagyventi toje klasikineje mūsų poezijos gadyneje, kuri ypatingai rūpinasi formos tobulumu ir tikslumu, pradėta Maironio, puoselėta Jūsų kartos poetų, neišskiriant nė Jurgio Baltrušaičio.<...> Sužavėtas Jūsų kūrybiniu gyvybingumu dar kartą dėkoju už šią vienatvės dovaną, gražų papildymą šviesiųjų krislių” (1952 rugpjūčio 2 d.).

Mykolas Vaitkus, 1919

Pabaiga kitame numeryje

Šiomet garsus Lietuvos menininkas, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas Leonardas Gutauskas šventė savo 75 metų jubiliejų. Išskirtinio potėpio dailininkas, o kartu – ir rašytojas profesionalas, išgarsėjęs savo romanų ciklu „Vilko dantų karoliai“, kuriuose, panašiai kaip ir M. Prousto kūrinuose, ne tik ieškoma prabėgusio laiko, bet ir stengiamasi jį suvokti, įkūnyti, išlaikyti atmintyje. Pagal „Vilko dantų karolius“ sukurtas to paties pavadinimo Algimanto Puipos kino filmas, kuriame vaidino garsūs lietuvių aktoriai. Leonardas Gutauskas – ir savito poetinio žodžio meistras, parašyta ne viena ir ne dvi svarios poezijos knygos, taip pat – eieraščių ir pasakojimų vaikams.

Pateikiame ištrauką iš naujausios L. Gutausko knygos „Fragmentai“, kurioje jis apmąsto prabėgusio laiko akimirkas, įkūnydamas jas tapybiškuose ir sodriuose vaizduose.

Leonardas Gutauskas. Dingęs Vilnius pagal Vladą Drėmą

TÈVE, AMŽINĄ ATILSĮ, SUGRĮŽTANTIS

Tėve, amžiną atilsį, sugrįžtantis iš Šiaurės. Užšalusios akys. Džiuto skiautėm sulopytas pelenų spalvos drabužis. Virš tundros – pikta samojedų dievuko akis: suklaidinsiu, neišleisiu, užnešiu sniegu! Ieškojai namų, tačiau jie dunksojo danguj virš ledynų: langai ir durys užkalts, iškirstas sodas – kelmai tarytum urzgiančių vilkšunių dantys. Keleivio veidas – po geležine baltųjų naktų kauke, po juodojo angelo antveidžiu. O čia – ilgesys ir motinos pirštuose virpantys balto kaulo virbalai. Tai tau ji mezga grynos vilnos kojines, kad parėjęs galėtum atšildyti nušalusius pirštų galus. Per vėlai, ak, per vėlai. Šalikelės grioviuose – mamutų ar angelų kaulai? Šautuvų durklai nei švirkštai suleis į bėglio veną ilgesio morfijų. Ir tik elnio ragai – tartum pušies šakos ant Šventosios kranto. Burkuokit, uldukai, vaiko ašarom apverkite negrįžusiją...

LĖTAI NEI VYNUOGINĖ SRAIGĖ

Lėtai nei vynuoginė sraigė priartėja sutemos, užmiega paukščiai, sukišę snapus po sparnais. Amalų šluotos ima šluoti žvaigždes. Tik mudviejų žodžiuose – žiema, apsnigti kaimai Pietryčių Lietuvoje, kur Ūlos properšose turškiasi vandeninis strazdas, staiga užšoka ant akmens ir užgieda vasaros giesmelę. Kažkur toli šiluose stirną medžioja vilkai – po nakties liks ištryptas sukruvintas sniegas laukymės pakraštyje. Iš Pariečės, žėruodamas žibintais, atbilda žalias traukinys. Snaudžiantys, svetimi veidai vagonų languose. Jie visi kažkur keliauja, tarsi tikėdamiesi atrasti tai, ką vaikystėje taip neapdairiai išmėtė. Gruodžio nakties pakraštį – blyškus gelžkelio sargo žibintas, bemiegės naktys bėgių gaudesy. Bet žiema mūsų žodžiuose – laukų lelijomis žydinti pieva. Susidvejinusios mintys, dar niekieno neužrašytos.

PRAŠIAU: PARUOŠK SU KINMEDŽIU

Prašiau: paruošk su kinmedžiu karštos malagos – aš vienui vienas ir vienvėję sušalau. Tiktai neklausk, kodėl man šianakt praeitis švyti tartum ištrūkusios iš tavo balinės suknios agato sagutės. Neklausk, kodėl atmintis šią naktį dega ant Katedros laiptų kaip astras. Prisimeni, kaip tame skersgatvyje sutikom mėnulį, išgaubusį į Pranciškaus abitą? Paklausė kelio į Rasas lotyniškai – gerai, kad nuo mokyklos laikų dar nebuva uždūmęs kelių šios mirusios kalbos žodžių. Argi jis iš veido nebuvo panašus į Hamleto tėvo šmėklą? Tokios teatrališkos naktys su Pirosmeniu Nekrošiaus spektaklyje Jaunimo teatre: ant juodos klajuotės nutaipytos vynuogės ir baltu nuometu klajūno sužadėtinė. Niekas tuomet jo nelaiškė rimtu menininku, tiesiog smuklių iškabų piešėju. Bet ir Van Gogas Arlyje buvo išjuoktas. Niekio naujo, visa – kaip visada. Miestas mažai pasikeitęs. Vis ta pati gatvelių topografija, už gatvės posūkio vėl posūkis, išnykstantis tolediškoj arkoj. Paminklų gipsas, granitas, medis, bronzas. Bronzinės Rotušės durų rankenos su Kristoforo figūra. Tik mūsų pėdsakų jau nerastų pėdsekys vilkšunis – greičiau jau mašinos rate ketą maišelių su heroinu ir kanapėmis. Ir visgi kartais norisi suabejot, ar iš tiesų šiame mieste gyvenome tuomet, kai ryškios karo prožektorių šviesos kryžiovosi it durklai virš cerkvių? Ir vargu ar tie keli seni laišakai ant virtuvinio stalo šiandien galėtų patvirtinti, kad tu, mieloji, mokeisi muzikos, o aš – be gramatinių klaidų rašyti diktantus. Esame užmiršti. Ir gerai. Nes su praeitimi taip sunku apsiprasti ir susitarti. Tad paruošk, prašau, su kinmedžiu karštos ispaniškos malagos – aš vienas ir vienvėję sušalau. Ar ir tu jauties vieniša?

Leonardas Gutauskas. *Fragmentai: trumpoji proza. – Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013*

FRAGMENTAI

LEONARDAS GUTAUSKAS

ūseliai? O žiemą gandrulizdy – sniegas. Baltas kaip gandas, tik be juodų sparnų. Lyg patalas benamiui elgetai apsinakvoti. Jonai beranki, kur tu? Kur tavo švytinti aureolė? Kvaišeli, gal tu jau danguje prisiglaudęs prie Pranciškaus abito? Tik amalai – ragų šluotos – nepripažįsta metų kaitos, tarytum nepriklausytų šiam smėlingam dirvožemiui.

BLAUSIOJ GATVĖJ

Blausioj gatvėj, nykiuos šaligatvius – tavasis vestuvinis nuometas, tarsi kvietimas į nežinią. Kažkas sudaužė šventinę taurę ir sutrypė laurų vainiką. Menu, kaip suvilgius lininę skepetą tu nušluostei liūdesį nuo mano kaktos, vienatine, naktižiede mano, valdove, tarnaitė, odaliska. Žinojom, jog tai likimas, kurio neįmanoma pakeisti ar nužudyti. Pažvelk pro angą į aklinau užmūrytą Užupio kiemą – tai mūsų praeitis į kitą Vilnios skardį neša laiką lyg rūdijantį geležinį hidrantą. Ir tos žvaigždės – it žiurkių akys krantinės akmenų plyšiuose...

NESUGRAŽINAMOJ ŽVAKIDŽIŲ ŠVIESOJ

Nesugražinamoj žvakidžių šviesoje – tavo veido blyškus porcelianas, o gatvės už lango šnabžda seną legendą apie baltą ožką kromelio lange, virš cerpių stogų plaukiantį silkių debesį, vėją su druskos maišu ant peties, apie Blusų turgų, kuriame galėjai nusipirkti už caro kapeikas, grašius ar zlotus didinamus, nors ir iškilusius, pilnaties akinius. Aukštose tuopose – kovarnių barniai, tarytum šie sparnuočiai negalėtų susikalbėti vokiškai, rusiškai, lenkiškai, karaimiškai, žydiškai, totoriškai ir lietuvių kaimiečių tarme. Iš įmūryto į sieną varinio liūto nasrų plūsta svajingas šaltinis – jo versmės Subačiaus gatvės šlaite. O kur dar senų Vilniaus siuvėjų susiūti saulėlydžių skiautiniai! Ir bokštai – tarytum vakarinei maldai suklaupę vienuoliai, – kažkas juk turi pasimelsti už mirtį, už jos gailestingumą, už dosnumą, apdalijant dulkėmis mirusius poetus, jų meilužes ir rudaveides suguloves...

MOTERIE, MERGELE STIRNOS AKIMIS

Moterie, mergele stirnos akimis. Švelnioji, tu išgirsdavai krintančius žiedlapius. Tiek daug perlamutrinės spalvos – kur tik pažvelgsi. Kryžiaus ženklą su dūmais iš kaminų brėžiančios sidabragalvės senamiesčio kuosos. Vitražų šukėse rusenančios užmirštos vaiko svajonės. Ar matai, mieloji, mano senatvę – užkalts vienuolyno duris? Prisimink: mes keliaudavom tik naktimis ir, užmigę po medžiais, apsikabinę sapnuodavom gintaro kelią iš graikų į aisčius...

VIRTUVĖJ TARP DŽIŪSTANČIŲ ŽIRNIŲ

Virtuvėj tarp džiužstančių žirnių, svogūnų kasų tavo pirštai lyg naminiai voreliai verpia nakčiai šilkinį apklotą. Nakčiai ir mudviem. Kavos puodukai, skrebučiai su džemu – to turėtų užtekt, kad miegas neužkluptų aistros. Įsiklausyk – laikrodis tyli. Abejoja, kurlink turėtų keliauti laikas? Pagaliau. Užversk natų sąsiuvinį. Užpūsk žvakes. Tegu iš radijo sklinda „Bohemos“ sopranas. Tavo švelnūs plaukai lelijiniai. Ir alsavimas – tartum nemiegančios jūros. Taip, pusšimtis metų, o visa kaip pirmą vakarą Nidos Skruzdynėje, vienalangėj palėpėj. Gal tik lietus – nebe tas...

ATSIRAKINSIM DURIS

Atsirakinsim duris ir įžengsim į tuščius namus. Grindis bus greičiausiai nuklojusios negyvos musės ir širšės. Peleninį jų kapšą palėpėje rudėniop sudorojo vorai. Sodybos sargybiniai – kryžiuočių riteriai, saugantys šventąjį miestą, tačiau Saladino paversti į dulkes. Ant sienos ilgus žiemos vakarus ir naktis snaudęs laikrodis atsidus – pagaliau sugrįžo savi ir pasibaigs tuščias laiko eikvojimas – kiekviena valanda bus vienintelė ir svarbi. Spintos veidrodyje, kabindama suknias, atpažinsi save, metais jaunesnę, nes veidrodinis nežino, kas yra senatvė. Kai mūsų nėra – jis užšala kaip ežeras ar Kuršmarių įlanka šalia Pervalkos. Mėnulis, prasisverbęs pro šerkšno gėlynus, ant grindų ieško praeitos vasaros trupinių, kuriuos nespėjo surinkti bemaž prisijaukintos pelės. Kaip dažnai peliukas užsiropščia ant tavo šlepetės nosies ir kruopščiai valosi ūsus. Pažvelgia į tave, sėdinčią supamoje kėdėje, tarsi klausdamas: na kaip, ar puošnūs mano

Kas sieja šventuosius, medžio drožėjus ir piligrimus?

Atsakymas: Lietuvos medžio drožėjų paroda – konkursas „Šventieji ir piligrimai“

Laimutė

Vasiliauskaitė-Rožukienė

Šią parodą kartu su tautodailininkais kas dveji metai rengia Lietuvos piligrimų bendrija įvairiose Vilniaus galerijose (pirmasis konkursas įvyko 2009 m. gruodį Jeruzalės, antrasis – 2011 m. gruodį Pilies galerijoje). Šiemet kone visą lapkritį paroda buvo rodoma Šv. Jono gatvės galerijoje. Paskutinę rudens ir šios parodos – konkurso uždarymo dieną – paaiškėjo ir buvo apdovanoti laureatai medžio drožėjai (rinko ekspertų komisija ir parodos lankytojai). I vietą pelnė alytiškis Artūras Janickas (kūrinys „Šv. Jonas Nepomukas“), II vietą – uteniškė Anelė Araminienė (kūrinys „Šventoji šeima“), III kaunietis Vytautas Liatukas (kūrinys „Piligrimas“). Prieš porą metų konkurso nugalėtoju tapo ukmergiškis Valentas Butkus (kūrinys Šv. Pranciškus), antrą vietą užėmė plungiškis Kazys Striaupa, trečią – kybartiškis Vitas Vasiliauskas.

Parodos konkurso uždarymo metu koncertavo seserys Joana ir Vita Marija Daunytės. Jos arfa ir fleita atliko Bacho, Vivaldžio, tango meistro Astoro Piacolos kūrinius, kalbėjo organizatoriai, komisijos vertintojai, kultūros, meno srities atstovai, patys meistrai, kurių šiemet iš visos Lietuvos (Žemaitijos, Aukštaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos) dalyvavo bene daugiausia – net 24. Pripažintų ar tik pradedančių, įvairaus amžiaus ir patirties, pvz., varėniškiui Edvinui Jančiauskui – 14 metų, plateliškiui Kazui Striaupai iš Dovainių k. – 81 metai. Šiemet eksponuoti 44 konkursiniai ir 2 nekonkursiniai darbai.

Parodoje buvo paminėta, kad

Kęstutis Pautienius. Šv. Rokas

viena lietuvių šeima į tremtį pasiėmė ne gabalą lašinių, o medžio meistro išdrožtą altorėlį, kuris Sibire keliavo iš rankų į rankas, kol galiausiai grįžo į Lietuvą. Dažniausiai meistrai drožia altorėlius su Kristaus kančia, Rūpintojėli, Švč. Mergele Mariją, Šv. Kazimierą – Lietuvos globėją, Šv. Roką (ligonių ir piligrimų globėją), Šv. Petrą (apaštalą ir evangelistą, žvejų globėją), Šv. Florijoną ir Šv. Agotą (saugotojus nuo gaisro), taip pat Šv. Jurgį, Šv. Joną Nepomuką, Šv. Oną, Šv. Jokūbą, piligrimą (su lazda, kelionmaišiu, dūdele ar skambalu nuo piktųjų dvasių), kuris yra ne šiaip sau klajūno, o dvasinio lyderio simbolis.

Visiems parodos dalyviams įteikti konkurso dalyvio pažymėjimai. Lietuvos piligrimų bendrijos pirmininkas ir parodos sumanytojas bei puoselėtojas dr. Darius Liutikas kalbėjo, kad nesvarbu, kurią vietą laimės dalyviai, nes jų pats dalyvavimas šioje parodoje jau yra laimėjimas, jų asmeni-

Genadijus Mikuckis. Laiminantis Kristus

nė piligrimystė, sakralinio kelio pradžia ar tąsa: *Medžio drožėjai yra panašūs į piligrimus. Kiekvieno kūrinio kūryba yra tarsi piligriminė kelionė, jos metu apmąstomas asmeninis ryšys su iš medžio kuriamu šventuoju. Kiekvienas prisilietimas prie medžio skulptūros, tarsi piligrimo žingsnis į šventąją erdvę. Šį žingsnį pirmiausia reikia žengti savo viduje, jį skatina vidiniai dvasiniai motyvai. Vieną ar kitą šventąją mes pasirenkame todėl, jog tikime, kad jo dangiškoji globa padės mums, mūsų draugams ar artimiesiems eiti gyvenimo keliu, gyvenimo piligriminėje kelionėje.*

Liaudies meistrų išdrožtus šventuosius, kryžiasčius šiandien dažniausiai gali išvysti bažnytkaimiuose: pakelių koplytėlėse, bažnytėlėse, muziejuose. Visais laikais Lietuvos drožėjai bandė įamžinti savaip išsivaizduojamą šventojo veidą, įkeldami į jį pakeles medį ar kapinių kalnelį... melddami apsaugoti nuo ligų, karo,

I vietos laimėtojo Artūro Janickio darbas – Šv. Jonas Nepomukas

maro, bado, ugnies, kartais atsidėkdamami už jų išmestą pagijimą, sugrįžimą iš tremties. Šventuosius drožė kryždirbiai, kartais net nežinomi meistrai. Gūdžiuoju sovietmečiu jų darbai buvo griaujami, naikinami, tačiau po kurio laiko vėl atsirasdavo, nes būdavo išgriebti iš ežerų ar upių, slepiami rūsiuose, sienose, būdavo slepiami už medžiais apsodintų tvorų... Kol vėliau pripažinti menininkai, ypač vienas jų – ne taip seniai į Vėlių kalnelį išėjęs grafikas ir liaudies meno tradicijų tęsėjas bei puoselėtojas Vytautas Valius – įrodė, kad tai Lietuvos liaudies meno drožybos tradicija, paveldas. Dar vėliau, 2001 m., tradicinių lietuviškų kryžių drožyba įrašyta į UNESCO Žmonijos nematerialaus ir žodinio paveldo šedevrų sąrašą.

Ateityje parodos – konkurso „Šventieji ir piligrimai“ rengėjai Lietuvos piligrimų bendrija žada surasti vietą ir įrengti nuolatinę šios parodos ekspoziciją. □

Ištikimybė medžiui

Edvardo Racevičiaus paroda „Medžio skulptūra“ Vilniaus AV 17 galerijoje

Laimutė

Vasiliauskaitė-Rožukienė

Sakoma, kad savame krašte pranašu nebūsi. Keturiasdešimtmečio menininko Edvardo Racevičiaus, žemaičio, gimusio Klaipėdoje, karjera sėkminga Vokietijoje, ten jis sukūrė šeimą. Edvardas jau dvylika metų gyvena Greifsvalde su žmona ir dviem dukrytėmis – Rūta ir Elžbieta. Jo žmona išmoko lietuviškai, su dukromis įjėdu irgi kalba lietuviškai. Ateityje jis norėtų kurti ir dirbti ne tik ten, bet ir čia, juk atstumas nuo gimtųjų namų per Baltijos jūrą – tik 500 km. Jis ten – žinomas menininkas, dalyvauja simpoziumuose, grupinėse parodose, yra surengęs dešimt personalinių parodų. Pripažintu menininku tapo ne iš karto. Mokslus ir dvasines praktikas krinto Lietuvoje. Baigęs meno mokyklą ir E. Balsio menų gimnaziją, vienerius metus gyveno pas garsųjį Vilių Orvidą Gargždėse kaime, prie Salantų, kur išdrožė pirmąsias savo skulptūras. Tikriausiai Orvido sodybos sakralumas jį vėliau „nukreipė“ studijuoti į

Edvardo Racevičiaus skulptūros.

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Telšių kunigų seminariją, po to – mokyti teologijos Vilniaus pedagoginiame universitete. Būdamas dvidešimt trejų suprato, kad geriausiai vis dėlto išmano medžio skulptūrą. Žengęs šiuo keliu tuo gyvenęs ir iš to išgyvenęs, jokio kito darbo niekada nedirbęs, nebet mokytoju (medžio skulptūros meno moko vaikus Vokietijoje).

Tiesa, Lietuvoje eksponuojama menininko paroda – tik antroji (pirmoji buvo surengta, kai įstojo į Lietuvos tautodailininkų sąjungą). Į parodos atidarymą pasveikinti kolegų su-

sirinko gausus jo seniai nematytų bičiulių būrys ir žinomi Lietuvos menininkai, jų dovanos irgi buvo medinės ar iš medžio: pvz., didelė kuoka, ant kurios kiekvienas galėjo užrašyti savo palinkėjimus autoriui, girlianda iš gamtos, šermukšnių puokštelė. Autoriaus skulptūrų personažas visą laiką tas pats: į Čarlį Čapliną panašus liūdnas žmogutis – vienas iš daugelio šios visuomenės atstovų. Bal-

tais marškiniais ir juodomis kelnėmis, tačiau anaipol ne karjeristas, ne arogantiškas, ne bandantis patikti ar įtikti. Tai vienišas „standartizuotas pilkos minios vienetas“, kuriam autorius primeta keblias situacijas: ropoti medžiu, netekti galvos, žongliuoti galva kaip magnetu įstrižai laikantis kamieno pagrindo, jo rankas paversti šakomis, jo galvą panardinti į medį, gyvybės ir dvasingumo simbolį. Įdomu tai, kad visi šioje parodoje rodomi darbai išdrožti iš vieno drebulės kamieno, išskyrus vieną (iš lie-

pos) – tą, kuris be galvos, nes ji pati nulūžo, teko kitaip priklijuoti...

Medis ir šakos žymi visa, kas yra šalia, kas formuoja tariamąjį „aš“ – tai žmonės, visuomenė, gamta, religija ir t. t. Jie tampa individo pratęsimu, todėl ir skulptūrose figūros išauga iš medinio postamento, o rankas pakeičia šakos. Per medį žmogaus tęsiniai nu-eina į žemę – visa ko esmę ir pradžią, – taip autoriaus darbai (be pavadinimų) ir idėjos aiškinamos smalsiam parodos lankytojui. □

Dainų šventė – 2014 kviečia sugrįžti į namus

Dalia Cidzikaitė

2014 metais Lietuvoje vyksiančią Dainų šventę jos rengėjai pavadino „90-ties metų sugrįžimo daina“, mat kitą vasarą švėsime 90-ties metų sukaktį nuo tada, kai 1924 m. rugpjūčio 23–25 d. Lietuvoje, Kauno Parodų aikštėje, buvo surengta pirmoji Dainų šventė. Tai bus didžiausias kitų metų kultūros įvykis Lietuvoje, švenčiamas ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, kur jubiliejui skirtas renginys įvyks birželio 28 d. Į 2014 m. Dainų šventę planuoja atvykti apie 40 tūkst. dalyvių, net tūkstantis jų iš 10 užsienio šalių, tarp jų ir – Jungtinių Amerikos Valstijų bei Kanados.

90 metų su daina ir šokiu

Dainų šventės tradicija, atsiradusi kartu su tautiniu judėjimu Europoje ir prasidėjusi Šveicarijoje 1843 metais, netruko pasklisti ir į Rytus – tokios šventės buvo rengiamos Vokietijoje (1845–1928 m.), o kiek vėliau ir Baltijos kraštuose: Estijoje (nuo 1869 m.), Latvijoje (nuo 1873 m.) ir Lietuvoje (nuo 1924 m.). Beje, Mažojoje Lietuvoje dainų šventės pradėtos rengti anksčiau nei Didžiojoje Lietuvoje – dar 1895 m.

Dėl istorinių aplinkybių Dainų šventė Lietuvoje prigijo vėliausiai, tačiau būtent čia ji tapo itin gyvybinga. Šiandien Dainų šventė Lietuvoje yra tokia pat brangi ir svarbi kaip šalies vėliava, himnas ir tautinis kostiumas.

Nepriklausomoje Lietuvoje Dainų šventė tapo valstybės pasididžiavimo simboliu – 1924 m. surengta pirmoji Dainų šventė paminėjo nepriklausomos Lietuvos šeštąsias metines, o 1930 m. – Vytauto Didžiojo 500-ąsias mirties metines.

Dainų šventės nenutrūko ir sovietmečiu. Būtent tuo metu į šių švenčių programas buvo įtraukti iki šiol visų dainininkų ir chorvedžių mėgstami kūriniai „Kur giria žaliuoja“ ir „Lietuva brangi“. Dainų šventės tradicija skleidėsi ir Sibiro toliuose; gražią tradiciją ji įgavo ir išeivijoje, didžiausiose lietuvių telkiniuose užsienyje – JAV, Kanadoje bei Australijoje.

Atkuriant nepriklausomybę ir Sąjūdžio metais daina ir Dainų šventės tapo vienu iš pagrindinių tautos valios raiškos būdų. „Roko maršai, Dainų šventės atvedė mus į dainuojančią revoliuciją, – pastebi 2014 m. Dainų šventės direktorius Saulius Liausa. – Dainų švente paminėjome karaliaus Mindaugo karūnavimo jubiliejų, su daina šventėme Lietuvos valstybės 1000-metį.“ Liausa neabejoja, jog ir ateityje Lietuvai ir lietuviams svarbias šventes švėsime ne kaip kitaip, o su Dainų švente.

Įvertinta savųjų ir pasaulio

Šiandien Dainų šventė yra didžiausias Lietuvos kultūrinis renginys, įtraukiantis dešimtis tūkstančių gyventojų Lietuvoje ir pasaulyje. Ją įvertino ne tik šalies Seimas, 2007 m. priėmęs Lietuvos Respublikos Dainų švenčių įstatymą, bet ir pasaulis – 2003 m. lapkričio 7 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos dainų ir šokių švenčių tradicija pripažinta UNESCO žmonijos žodinio ir nematerialaus kultūros paveldo sedevru, o 2008 m. ji įrašyta į Reprezentatyvųjų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą.

Lietuvos Nacionalinės UNESCO komisijos Kultūros programų vadovės Mildos Valančiauskienės nuomone, „dainų šventės yra mūsų tapatybės dalis, perduodama iš kartos į kartą“. Šiuo metu UNESCO kultūros paveldo sąraše yra apie 300 vertybių, tarp kurių Dainų šventės yra itin unikali tradicija. „Ir nors, – pastebi Valančiaus-

kienė, – šios šventės ištakos neslypi mūsų valstybės istorijoje, bet tai mūsų tapatybę atspindintis dalykas.“

Lietuvos Dainų šventės, rengiamos kas ketveri metai, yra ne tik gyvybingos, bet ir gausios. Nuo nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. Dainų švenčių dalyvių vis daugėja: 1990 m. šventė sutraukė beveik 33 tūkst., 2003 m. – 32 tūkst., 2007 m. – 36,6 tūkst. dalyvių. Didžiausio dalyvių skaičiaus – net 42 tūkst. – sulaukė 2009 m. vykusio Lietuvos Tūkstantmečio dainų šventė, sujungusi Lietuvos ir Moksleivių dainų šventes.

Auga nauja Dainų švenčių karta

Dainų švenčių rengėjai džiaugiasi, jog ši šventė sėkmingai „užkrečia“ ir naują kartą, ir, metams bėgant, jos dalyvių nemažėja. Kaip jau minėta anksčiau, kitais metais tikimasi sulaukti taip pat nemažo jų skaičiaus: 4 tūkst. atlikėjų dalyvaus Ansamblių vakare, 6 tūkst. – Folkloro dienoje, 9 tūkst. – Šokių dienoje ir net 14 tūkst. – baigiamosioje Dainų dienoje.

Nuo 2003 m. šventės turi teminius pavadinimus. Prieš dešimt metų Dainų šventė buvo pavadinta „Mes“, 2007 m. renginys vadinosi „Būties ratu“, o

2009 m. – „Amžių sutartinė.“ Kitų metų šventės tema yra „Čia – mano namai“. „Norime į šventę įtraukti kuo daugiau žmonių, – sako Liausa, – ir ypač šeimas, auginančias mažus vaikus; kad vaikai būtų tokioje formoje pajustę mūsų tapatybės, mūsų bendrumo jausmą.“

Naujovė – Teatro diena

Dainų šventė „Čia – mano namai“ prasidės birželio 28 d. Kaune, kur vyks pirmajai Dainų šventei paminėti skirtas renginys. Liepos 2–6 d. visi šventės dalyviai suvažiuos į Vilnių, kuris jiems pasiūlys net 12 renginių. Tarp jų vyks jau tradiciniais tapę renginiai: Ansamblių, Šokių ir Folkloro vakarai, pučiamųjų instrumentų orkestrų koncertai, Dainų dienos programos, dalyvių eitynės ir kt. Tačiau netrūks ir naujų renginių. Vienas iš tokių – tai Teatro diena, skirta Kristijono Donelaičio 300-sioms gimimo metinėms.

Tą dieną programą, pavadintą „Dyvų dyvai“, atliks Lietuvos mėgėjų teatrai, vaidinsiantys pagal Donelaičio poemą „Metai“. 2014 m. Dainų šventės Teatro dienos vadovė, Lietuvos mėgėjų teatro są-

Nukelta į 8 psl.

Dainų šventė – 2007 akimirkos.

Jono Kuprio nuotraukos

Rimo Tumino spektaklio „Eugenijus Oneginas” scenos

„Eugenijus Oneginas”

Audronė Girdzijauskaitė

Visa Lietuvos teatrinė visuomenė nekantriai laukė atvykstant į Vilnių plačiai žinomo Jevgenijaus Vachtangovo teatro su dviem jo vadovo Rimo Tumino spektakliais. Pamatyti Vilniuje režisieriaus Rimo Tumino „Eugenijų Oneginą” – ko gero, pasaulinę premjerą, mėginant pateikti Puškino eiliuotą romaną dramos scenoje – svajojo ne vienas. Tačiau dar rugpjūčio mėnesį buvo išpirkti brangūs bilietai ir daugelis tikrųjų teatralų liko už durų. Bet čia į pagalbą atėjo Lietuvos televizija, nutarusi sinchroniškai transliuoti spektaklius per Kultūros kanalą ir įrašyti juos ateities kartoms. Taigi tas tris gastrolių dienas (lapkričio 13, 14, 15) daugybė Lietuvos žmonių vakarais sėdėjo prie televizorių. Suprantama, kad stebėti vaidinimą ekrane – tai visai kas kita nei būti teatre, drauge su kitais išgyventi ir kvėpuoti vienu oru su dramos veikėjais, bet ir čia esama savų privalumų: pamatai aktorius ir scenovaizdžio detales stambiu planu, tarsi iš arčiau susipažįsti...

Pastatęs kone visas Čechovo pjeses įvairiose pasaulio scenose, ir ne po vieną kartą, taip pat – Lermontovo „Maskaradą”, Gogolio „Revizorių”, Rimas Tuminas galėjo žengti dar vieną reikšmingą žingsnį neprilygstamo Puškino kūrinio, „Eugenijaus Onegino”, inscenizavimo link. (Beje, Puškinas jį laikė geriausiu savo kūriniu). O kur dar galima eiti rusų dramos keliais? Žengdamas į vėlesnius laikus, atrastum Leonidą Andrejevą, Aleksandrą Bloką, Vladimirą Majakovskį, bet čia pat jau ir socrealistai, kurių esam sotūs. O atsigręžęs atgal, rusų literatūroje visuomet, kad ir per kitų (Gogolio, Ostrovskio, Tolstojaus ar Turgenevo) galvas, atsiremsi į Aleksandrą Puškiną. Jis yra tikroji pradžių pradžia, pirmapradis skirtingų žanrų literatūros šaltinis, iš kurio užgimė pirmasis Rusijoje romanas „Eugenijus Oneginas”, apėmęs plačiausius ir giliausius ano meto Rusijos gyvenimo sluoksnius, ir neprilygstama dramaturgija – „Borisas Godunovas”, „Pikų dama”, „Mažosios tragedijos”, ir šiandien nenuėinančios nuo scenos.

Todėl galiu sakyti, kad pats Tumino ir jo bendražygių – scenografo Adomo Jacovskio ir kompozitoriaus Fausto Latėno – pasirinkimas panašus į žygdarbį, pareikalavusį drąsos ir atsakomybės.

Pagal užmojį šį darbą galėčiau prilyginti Piotro Fomenkos mėginimui inscenizuoti Levo Tolstojaus „Karą ir taiką”, Jono Vaitkaus bandymui perkelti į teatro sceną Adomo Mickevičiaus „Vėlines”, Eimunto Nekrošiaus pastangoms ikūnyti Dantės Alighieri opusus. Kas kita, kaip tie mėginimai pavyko, ar pasiteisino spektaklių kūrėjų drąsa ir ambicijos.

Ruošdamasi žiūrėti Tumino spektaklį, iš naujo, jau kelintą kartą skaičiau „Eugenijų Oneginą” ir galvojau, ką ir kaip iš to kūrinio pasirinktų režisierius. Kaip aprėps neaprépiama? Kaip mėgins perteikti Puškino sudėliotos rusų gyvenimo mozaikos

vaizdus, nuotaikas, spalvas, aromatus, kūrinio stiliaus ir žanrų įvairovę? Kaip iškels tą plonytę trūkinėjančią Eugenijaus ir Tatjanos, Lenskio ir Olgos bei kitų personažų likimų liniją? Kokiais žodžiais pamaitins, prisodrins Puškino nuodugniai aprašytus, bet beveik nebylius personažus? Iš ko kurti dialogus (draminio veiksmo pagrindą?), kai tekste jų nėra ir tik keliose vietose suskamba monologai?

Man atrodo, kad režisierius mėgino eiti panašiu į Puškino keliu: jis pasakoja romaną teatriniais epizodais, scenomis, kurios poeto tekstą pratęsia, komentuoja, kažkuo net papildo. Spektaklyje dominuoja teatro, režisieriaus interpretatoriaus „tekstas”, kurį mūsų žiūrovai, kaip ir maskviškiai, su malonumu skaito, atpažindama specifinį Tumino kalbėjimo būdą – jo ironišką, lyrišką, graužų žaidybinių teatrą. Šį kartą į talką pasikviestas ir baletas (choreografė – mūšiskė Andželika Cholina), praplečiantis kultūrinį foną, primenantis XIX a. būdingą baletomaniją Rusijoje ir Europoje.

Eugenijų Oneginą vaidina du aktoriai: pagyvenęs, 55-erių Sergejus Makoveckis, daugiausiai iš fotelio stebintis savo praeities gyvenimą ir tik kulinaciniuose momentuose įsikišantis į veiksmą. Ir – jaunas, vaidinąs praeities zonoje Oneginas (Viktoras Dobronravovas). Prie to ne laiku susenusio, gan abejingo personažo matome šaltą, aštraus silueto jaunąjį juodu paltu, su cilindru, tarsi nužengusį iš Mstislavo Dobužinskio graviūros. Man pasirodė, kad spektaklyje yra ir trečias Oneginas, programoje įvardintas kaip Atsargos husaras, vis su vyno taure rankoje, stebintis ir dalyvaujantis, jaučiantis ir giliai išgyvenantis (žavus aktorius Vladimiras Vdovičenkovas).

Dviems aktoriams tenka vaidinti ir Lenskį (Olegui Makarovui ir Vasilijui Simonovui). Bet Tatjaną vaidina viena akorė – Olga Lerman, nuoširdi, plastiška ir emocinga aktorė, perteikusi jaunutės Tatjanos vidinį grožį, bet pristigusi jėgų finalinėms

scenoms, juo labiau, kad čia jai niekas nepadėjo. Man pasirodė, kad didžiama aktorių geriau ar prasčiau vaidina solo partijas, kad stigo ansambliškos vaidybos, kai vienas kitą skatina, kelia, kaip tai buvo vilnietiškuose Rimo Tumino spektakliuose.

Stipriausios spektaklyje – režisieriaus improvizuotos scenos, kuriose varijuojamos meilės, mirties, lemties – pagrindinės kūrinio temos. Improvizacijos lydi Fausto Latėno muzika, kurioje dominuoja įvairiai moduluojama Piotro Čaikovskio melodija iš „Vaikiško albumo”. Visa kita jau panašu į muzikines puošmenas.

Didžiausios reikšmės ir įtakos spektakliui turi Adomo Jacovskio talentingai sumanytas scenovaizdis su išdidinta, visą foną dengiančio veidrodžio į dvi dalis padalinta scena. Gyvenimas – ir jo atspindys padūmavusiame tamsiame stikle, tas šia pus – ir anapus, būtis – ir nebūtis, šviesa – ir tamsa, gėris – ir blogis... Ir antrą kartą nebūties motyvas pasikartoja gražioje Tatjanos ir Olgos bežodėje burtų scenoje, kai staiga užgęsta kambario veidrodyje atspindinčios žvakės, tarsi perspėdamos apie nelaimę – išdavystę, dvikovą, Lenskio žūtį. Beje, ir dvikova, panaši į nužudymą, kai šaunama iš arti ir tyliai, režisieriaus sumanyta šiuolaikiškai, negalėtingai. Ir ši scena atspindi didžiajame veidrodyje, tarsi padauginama šiurpų nusikaltimą. Ir atsisveikinimas su juo, padidinantis liūdinčiųjų būrį...

Meilės tema spektaklyje skamba tyliau. Ji tenka Tatjanai ir Lenskiui, kiti su ja prasilenkia. Neišaugina meilės netekimo tragedijos nė vienas iš Oneginų; galbūt ji savaip skamba puikioje Tatjanos laiško skaitymo, jo vertimo, suplėšymo ir surinktų skutelių įrėminimo epizode, o gal viltį praradusio, kažkokią paslaptį slepiančio Atsargos husaro vaidmenyje. Praradimo, negalėtingo likimo tema akimirksniui parsiveržia už nemylimo ištekančios Olgos epizode. Galima būtų pateikti ir dar daugiau įdomiai sumanytų režisieriaus scenų, akimirkų, pratęsiančių ir kompensuojančių romano temas (o jų ten daugybė!), bet vieną kartą turėjęs galimybę pamatyti spektaklį, negali visko įtvirtinti atmintyje.

Maskvoje Rimo Tumino „Eugenijaus Onegino” inscenizacija sulaukė kuo puikiausio rusų kritikos įvertinimo. Rašyta, jog Tuminas „nepametė” romano enciklopedinės vertės (rusų gyvenimo enciklopedija jį buvo pavadinęs rusų kritikas Visarionas Belinskis), jo laisvės platumų, kad jis, remdamasis Puškinu, sužaidė puikią šachmatų partiją su daugeliu figūrų ir nelauktais ėjimais, kad tai – švelnus teatrinis epas, persunktas sniegu ir liūdesiu, mirtimi ir stebuklu, nusivylimu ir viltimi. Kažkas pastebėjo spektaklyje daug grožio (scenos su sniegu, krintančiais lapais, sūpynėmis), daug režisieriaus vaizduotės žaismo, ir – pasigedo minčių gilumos. Tačiau viena kita pastaba ar dvejonė medaus statinės nesugadino.

Lietuvoje šis teatras, jau ne pirmą kartą pasirodantis Vilniuje (juk prieš porą metų buvo atvežtas ir Tumino „Dėdė Vania”), susilauks prieštarų kritikos reakcijų, nes mums teko laimė matyti pačius geriausius, kol kas dar nepralenkus Tumino ir jo jau minėtų bendraautorių spektaklius („Vyšnių sodą”, „Maskaradą”, „Nusišypsok mums, Viešpatie”, „Revizorių” – visko neišvardysi), kuriuos galima pavadinti aukščiausiomis įkvėptos kūrybos viršūnėmis. □

KNYGŲ APŽVALGA

RENATA ŠERELYTĖ

Petras Venclovas.

Peržengti ribą. – Kauko laiptai, 2013

Idomus autoriaus (o gal leidėjo) sumanymas – išleisti du romanus vienoje knygoje. Tik vargu ar reikėjo vadinti juos „mažaisiais“ – per abu susidaro daugiau nei 292 puslapiai. Na, negi pusantro šimto puslapių kūrinys drįstų vadintis apsakymu? Nebent apysaka, savotišku žanru, kai įkvėpimas autorių išveda už apsakymo ribų, bet iki romano taip ir nenuveda.

Kai kartu leidžiami du romanai, norom nenorom imi ieškoti jų sąsajų. Šiuo atveju tai gana nelengva, nes pirmasis romanas „Peržengti ribą. Sankirtos“ – apie dvasinius ir kūniškus sovietinio nomenklatūrininko sūnaus išbandymus, o antrasis, „Jauni ir nemirtingi“ – fantastinis. Prisipažinsiu, baisiai tuo antruoju susidomėjau, nes lietuvių autoriai tokio žanro kūriniais skaitytojų nelepina; gal iš baimės, nes kartelė iškelta iki I. Azimovo ir R. Bradbury.

Bet, tiesą pasakius, gal jau gana lyginti rašytojus su sportininkais. Nebent jeigu jie tikrai šokinėtų į aukštį. Bet nusibostų žiūrėti, kaip jie krenta su kartele ant čiuzinio. Toks išpūdis nepaliko, skaitant „Jaunus ir nemirtingus“. Ir, tiesą pasakius, supratau, kodėl prie šio romano pridėtas dar ir kitas, ne fantastinis: savo stilistine maniera ir problemomis, netgi ir veikėjų tipais jie abu itin panašūs. Kitaip tariant, sovietinio nomenklatūrininko sūnus Arūnas Aimantas ir erdvėlaivio pilotas Rinaldas Ertis, palyginus jų mąstyseną, žodyną, elgesį su moterimis, galėtų būti broliai. Šis ryšys susietų abu romanus tvirčiau nei cementas – joks kritikas neiškirstų.

Šiek tiek apie turinį. Pirmajame romane Arūno Aimanto, banko tarnautojo, turinčio aprūpintą buitį ir sužadėtinę Inesą, gyvenimą šiek tiek sudrumscia netikėtai atsiradusi sesuo, kurią jo tėvas, partinis tūzas, sugyveno su kuklia kolūkio agronome. Paskui paaiškėja, kad ji – ne sesuo. Bet tai nesvarbu – sesers Rūtos paveikslas toks blankus, kad nekelia nei užuojautos, nei gailėsčio. Gal taip atsitinka todėl, kad ir autorius šiai herojei nieko panašaus nejautė. Galėjo bent nekęsti – gal turėtųme raganos ar furijos personažą, ir būtų kur kas įdomiau.

Antrajame romane erdvėlaivis iš Žemės, nesėkmingai leisdamasis į svetimą planetą, patiria avariją, ir pilotas Rinaldas Ertis patenka į Oikalės čiabuvių nelaisvę. Nieko naujo – visuomenės struktūra, kurią sudaro kilmingieji žaliaodžiai ir pažemintieji baltieji, iki žiovulio nuobodį, meilės ryšys su kilminga čiabuve jau net nepadoriai nuvalkiotas. Šiokia tokia naujiena turėtų būti mokslinis faktas, kad hedonistinė Oikalės visuomenė turi stebuklingą aparatą, kuris nuolat atjaunina paklusnius imperatoriui ir visuotinei hedonizmo ideologijai visuomenės narius. Bet kažkodėl šis faktas irgi nuobodus ir entuziazmo nekelia. Kodėl – ogi todėl, kad nė vienas veikėjas nekelia nei užuojautos, nei simpatijos, koks skirtumas, ar jis bus jaunas, ar sukriošęs, ar jo visai nebus.

Tiesa, romane pasitaiko ir pralinksminančių dalykų: pavyzdžiui, Rinaldo Erčio diskusijos su Tjole Haleti. Stebėtina, kaip pilotas technokratas gali būti toks dvasingas: ar tik per apsirikimą į kosmosą nebuvo išsiųstas filosofas ar, neduok die, rašytojas. „Argi jums nerūpi, tarkim, egzistencinės problemos?“ (p. 198); „O žmogaus gyvenimo paskirtis?“ „Ar nejausti paprasčiausio žmogiško solidarumo?“ (p. 201) – neduoda ramybės vargšei Tjolei Rinaldas. Paskui jis pagįdenda rimtosios muzikos, operos ir teatro, autorius būtų nepralošęs, jei Rinaldas būtų užsimanęs ir „Literatūros ir meno“. Užtat nėra ko stebėtis, kad Tjolė atsako: „Gana, Rinaldai! (...) Geriau pasimylėkim“ (p. 236). Ją galima suprasti. Užtat Rinaldo – ne.

Sunku spręsti, kiek fantastiniame romane turi būti erotikos, juolab kai susitinka dvi skirtingų pasaulių būtybės. Rašytojui tai neabejotinas iššūkis ir įdomi meninė užduotis. Deja, šiame romane sueitis neabejotinai banali ir jos aprašymas ima varginti jau nuo pirmojo sakinio, o su paskutiniaisiais apima neviltis. Gal dėl to, kad abiejuose romanuose svarbiausi yra vyrai, o moterys – tik šiltas molis, iš kurio galima lipdyti ką panorėjus. Dar laimė, kad romanų moterys primena skulptūrų, o ne puodų galeriją. Bet tos skulptūros negyvos – lipdytojas neįpūtė joms savo dvasios. Kodėl? Ką aš žinau. Gal buvo gaila.

Dar būtų galima užsiminti apie religinius dalykus, kurie kažkodėl eskaluojami ne pirmajame, žemiškame romane, o antrajame, fantastiniame. Tačiau ar verta? Sudievinas imperatorius, kuris buvo paskelbtas nemirtingu, bet numirė, Požeminis Tribunolas, kuris visus, suabejojusius imperatoriaus dieviškumu, nutremia į požemius, kur juos suryja kanibalai baltieji, irgi turintys savo dievą... nieko naujo, stebina tik tai, kad tų abejojančių atsiranda – kodėl, taip ir nesupratau, juk visus norinčius atjaunina, aprūpina ir t. t. Matyt, taip reikia. Ir nėra ko čia gilintis į smulkmenas.

Tik kažkodėl, skaitant apie Oikalės požemius, kurie neįspūdingi kaip daugiabučio rūselis, atminty vis iškildavo liūdnas ir grakščia degradavusios žmonijos elegancija paženklintas eloyų pasaulis iš H. G. Wellso „Laiko mašinos“. Ir, be abejonės, šiurpios po žeme plytinčios morlokų erdvės. Eloyų gaila, morlokų – baisu. Ir vieni, ir kiti – žmonės. Tai labiausiai jaudina. Deja, apie „Jaunus ir nemirtingus“ to negalima pasakyti.

Ir apskritai – seniai beskaičiau fantastinį romaną, kuriame būtų tiek mažai fantazijos.

Vytautė Žilinskaitė.

Ne tas drugys. – Vilnius, Alma littera, 2013

Rašytojas kaip satyros objektas Vytautės Žilinskaitės kūryboje iškyla jau ne pirmą kartą: dar iš gūdaus sovietmečio prisimenu šmaikščią Žilinskaitės parodiją „Seku seku pasaką“, kurioje autorė vykusiai perteikė įvairių lietuvių autorių balsus.

Naujojo satyrinio Žilinskaitės romano (žanras toks pat įdomus, kaip fantastinis) herojus rašytojas Donaldas – tauriame dvasingume it kisieliuje paniręs menininkas. Jeigu dvasingumas būtų mažiau akcentuojamas, galima būtų laikyti jį tiesiog svajinga būseną, tačiau nuolatinis šios būsenos pabrėžimas leidžia įtarti nemenką rašytojo tuštybę. Iškalingas ir autorės pasirinktas drugio simbolis, ir žodis „ne tas“, liudijantis, kad išpėti drugio prigimtį nėra lengva: ar jis puošnus machaonas, ar kopūstinis baltukas, kurio lervos grauzia kopūstus.

O istorija tokia. Donaldas knygą „Ne tas drugys“ centriniame pašte randa autoriaus draugas, rašinėjantis technokratas. Knygos priešlapyje kažkoks vandalas didžiosiomis raidėmis įrašė „Skiedalai ir triedalai“ ir šiek tiek pakoregavo knygos turinį („Kastanto naktį“ ištaisė į „Kastrato naktį“). Kadangi technokratas pateikė šį subjaurotą kūrinį autoriui, įvyniojęs į dovanų popierių, o rašytojas Donaldas pagalvojo, kad čia saldainiai, iškart darosi įdomu. Veikėjai kaipmat atgyja ir įgauna savitų psichologinių bruožų. Na, kuris gi kolega ir draugas drįstų įteikti, tarkim, tamstai šitaip suniokotą knygą, ir dar supakuotą kaip dovanėlę? Nori nenori tai liudytų juodą sarkazmą arba slaptą satisfakciją. Kadangi Donaldas kadaise maloningai sutiko pataisinėti rašančio technokrato stilių, tai nestebina. Jeigu Donaldui tie taisinėjimai atrodė kaip didžiausia malonė, technokratui galėjo atrodyti kitaip. Gal rašytojas išbraukė tai, kas rašančiajam atrodė brangu. Užtat taip jam ir reikia – še skiedalus, įvyniotus į blizgantį popierių.

Įžeistas iki sielos gelmių Donaldas sudaro įtariamųjų sąrašą ir leidžiasi ieškoti vandalo. Nė kiek neabejoju autorės vaizduote, kuri šioje paieškoje galėtų nuvesti mus fantazijos šalies takais ir takeliais (tai liudija puikūs Žilinskaitės kūriniai vaikams, pavyzdžiui, klasika tapusi „Kelionė į Tandadriką“). Tačiau šiuo atveju autorė įpareigoja ne tiek žanras (satyrinį romaną puikiausiai galima sieti su fantastika, tai įrodo ir A. Saltykovas-Ščedrin, ir J. Sviftas), kiek lietuvių menininko dvasinis kosmosas. Jeigu trokšti keršto ir satisfakcijos, vargu ar pasivaikščiosi po žvaigždes. Taigi visiškai natūralu, kad Donaldas sukasi gana siaurame rate, blaškomas ne pačių tauriausių jausmų ir nuotaikų. Bet tai labai žmogiška – jeigu iš pradžių jo susireikšminimas ir arogancija kelia juoką, vėliau, romano pabaigoje, Donaldas pasidaro gaila. Šiuo atveju autorė nepamiršo klasikinio satyrinio romano *motto* – kad galėtumei iš ko nors juoktis, reikia tą objektą mylėti. Tik tuomet juokas nebus banalus.

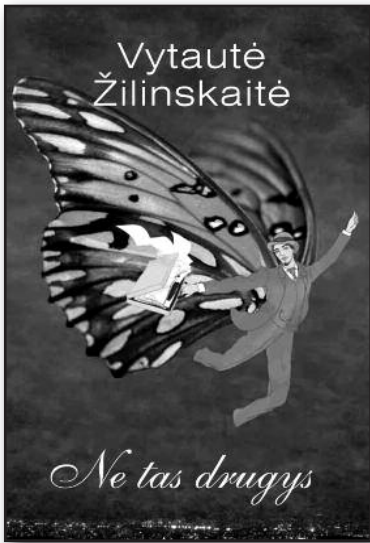
Didelį malonumą suteikia teksto skaitymas – toks išpūdis, tarsi jame nebūtų nereikalingų žodžių. Ši tvarka ir drausmė liudija ne ką kita, o neabejotiną autorės reiklumą ir profesionalumą: teksto struktūros, žodžio atspalvių ir psichologinio personažų tikslumo iš Žilinskaitės pravartu pasimokyti visiems vandeningos literatūros mėgėjams. Apie autoironiją nė nekalbu – bet šito, tiesą pasakius, neišmoksi. Ironija kaip šliuzas nuleidžia visą tvenkinio vandenį, ir įkvėpimo laivelis nebegali plaukti aukštyn. Vargas gražbylų meistras.

Žilinskaitė puikiai atskleidžia visus rašytojo Donaldas vyriškus kompleksus: nuo susireikšminimo iki paranojos (sekdamas išniekinto kūrinio pėdsakais, detales jis fiksuoja kaip skalikas kvapus), negailestingai ir sykiu jautriai, atskleisdama jo reakcijas, kurios kartais neadekvačios, ir vis per tą tuštybę ir įtarumą (pvz., ieškant įkalčių pas meistrą, taisiusį jo rašomąją mašinėlę – jis net nesuvokė, kad ne jo laukiama ir ne prieš jį išsičiustijo ir ne jį sugundyti ketino erotiška šeimnininkė). Puikus epizodas, kuriame aprašoma ponija Galinda ir jos visuomeninės bei politinės veiklos pobūdis: čia galima tiesiog džiaugtis kiekvienu taikliu sakiniu, ką ten džiaugtis, netgi nusijuokti galima, o tai jau šis tas.

Tiesą pasakius, pabaiga gali pasirodyti netikėta, nes joje tarsi nieko neįvyksta: taip ir nepaaiškėja, kas subjaurojo pono Donaldas kūrinį. Skaitytojas gali pasijusti apgautas. Tačiau kas gi būtų atsitikę, jeigu Donaldas būtų radęs niekšą, sudarkiusį „Ne tą drugį“?.. Kriminalinė dienos kronika praturtėtų keliomis eilutėmis?.. Vargu. Ne veltui kūrinio pabaigoje pasirodo dėdė Jeronimas iš ano pasaulio, nešdamasis lagaminą – relikviją. Donaldas, pagal literatūrinio mąstymo šablonus, aišku, laukia, kad relikvija bus perduota jam. (O kam gi kitam? Kas būtų vertas?). Simboliška, graudu, didinga. Bet dėdė lagamino neduoda – nusineša toliau, nesuprasdamas simboliškos perdavimo prasmės. Tuo jis labai įžeidžia Donaldą. Ir dar pasako – „Ne tas drugys“.

Vėl tas nelemtas drugys!.. Vėl baisus įžeidimas!..

Ar čia neprasideda užburtas paieškų ratas? Įtariamaisiais paskelbiant anapusinio pasaulio gyventojus? O, tokių ten rastume pakankamai. Ne vienam romanui užtektų. Tik nežinau, ar satyriniam. Bet gal ir satyriniam.

Kultūros kronika

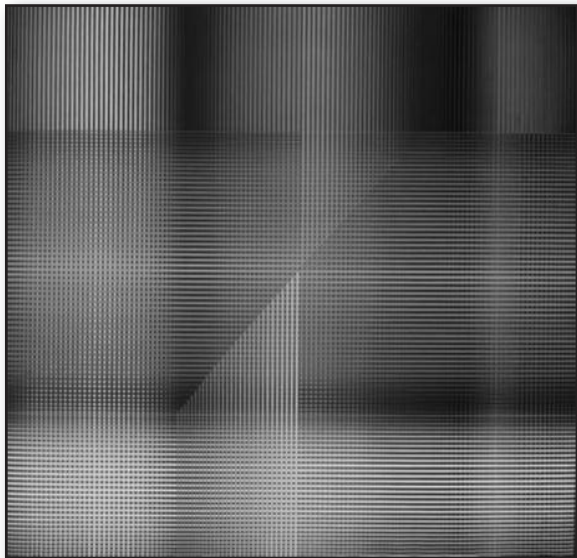
2013 11 12 – 2014 05 11 Vilniuje, taikomosios dailės muziejuje, vyks paroda „Nuo karo iki taikos. XX a. penkto – šešto dešimtmečio mada“. Tai jau šeštoji paroda, surengta Lietuvos dailės muziejui bendradarbiaujant su žinomu mados istoriku Aleksandru Vasiljevu. Šį kartą ji – apie penkto ir šešto dešimtmečių madą, žvelgiant į ją neįprastu rakursu. Karo metai privertė moteris pereiti prie praktiškesnių, labiau „vyriškų“ drabužių ir, suprantama, pakeitė jų išvaizdą. Tiesą sakant, *military* stilius į neabejingų madai moterų drabužines įsigavo karui dar kaip reikiant neįsisiūbavus. Naujojo stiliaus skiriamasis bruožas buvo statūs, „pamušti“ švarkų ir paltų, suknelių ir kostiumų pečiai. Kariškių uniformų elementai – antpečiai, didelės sagos, diržai moterų aprangoje, kaip ir tankūs audiniai, turėjo reikšti rūšias gyvenimo sąlygas. Naujas siluetas – trumpesni nei ankstesniais dešimtmečiais sijonai, storapadžiai batai ir basutės „su platforma“, aukštos ir labai ekstravagantiškos skrybėlės, ryškūs lūpų dažai bei prilaikantis plaukus tinklelis sudarė nors ir kuklų, bet veiksmingą arsenalą kasdienėje didžiųjų miestų puošėivų kovoje už aplinkos dėmesį. Okupuotame nacių Paryžiuje daugelis mados namų buvo uždaryti. Parodoje pristatomi kūrinių tų namų, kuriems pasisekė per karą išgyventi. Tai „Lanvin“, „Nina Ricci“, „Balenciaga“, „Schiaparelli“, taip pat penkto dešimtmečio gabių siuvėjų darbai iš populiarių aktorijų ir dainininkių garderobo. Jaunimą, nepažinusį negailestingų karo metų, tikimės, patrauks rinktiniai penktojo ir šeštojo dešimtmečio mados pavyzdžiai. Gražiai atrodyti moterys stengėsi visais laikais ir visuose kraštuose, tačiau vatinukas gražiąją lytį į rytus nuo geležinės uždangos persekiojo po karo dar ilgai.

2013 12 06 – 2014 12 16 Vilniuje, Nacionalinėje dailės galerijoje vyks Vito Luckaus fotografijos retrospektyvos paroda „Siūlau naują pasaulį“. Vitas Luckus (1943–1987) – vienas reikšmingiausių XX a. II p. Lietuvos fotografijos meno kūrėjų, nutiesęs tiltą tarp tradicijos ir avangardo, tarp modernizmo ir postmodernizmo. Kartu su Antanu Sutkumi, Aleksandru Macijausku, Romualdu Rakausku, Algimantu Kunčiumi ir kitais bendraminčiais V. Luckus kūrė lietuvių fotografijos mokyklos pagrindus. Savo originalia raiška jis gerokai išplėtė dominavusios estetikos ribas. V. Luckus kūrė ne tik meninę, bet ir taikomąją fotografiją: buvo vienas novatoriškiausių mados ir reklaminės fotografijos kūrėjų. Parodos kuratorė dr. Margarita Matulytė teigia, kad „Vitas Luckus – gėstančio modernizmo epochos žmogus, jautęs fotografijos, kaip tradicinės raiškos priemonės, išsekimą ir bandęs ją reanimuoti dokumentalizmo darbuose, siurrealių montažų cikliuose, konceptualių knygų projektuose“. Svarbiausi Vito Luckaus fotografijų ciklai, visapusiškai atskleidžiantys menininko kūrybą, pristatomi penkiose parodos dalyse „Budėti. Tarp gyvenimo ir mirties“, „Kelianti. Iki pasaulio krašto“, „Konstruoti. Kitos realybės“, „Suvokti. Žmogus en face“ ir „Mąstyti. Mimo zona“, kurias papildo menininko biografijos ir įžvalgų apie fotografijos mediją inkliuzai.

2013 11 28 – 2014 03 26 Vilniuje, Taikomosios dailės muziejuje veiks Kazimiero Žoromskio kūrybos paroda. Parodoje pristatoma 150 dailininko darbų. Ekspozicija sudaryta iš K. Žoromskio kūrinių, saugomų Lietuvos dailės muziejuje ir penkių parodai paskolintų Lietuvos išeivijos dailės fondo (Vilnius) paveikslų, praplečiančių parodos tematiką ir padedančių geriau suvokti dailininko kūrybos raidą. Pasak parodos kuratorės Nijolės Tumėnienės, „Kazimieras Žoromskis – vienas ryškiausių lietuvių išeivijos dailininkų, didžiąją dalį savo gyvenimo praleidęs svetur: Austrijoje, Šveicarijoje, Italijoje, Ispanijoje, Kolumbijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Nauja aplinka paliko Žoromskio kūryboje ne mažiau ryškų pėdsaką už sąmonėje gyvus Lietuvos prisiminimus. Visa tai nulėmė kūrybinį dailininko kelią, formavo jo tapybos kryptį. Jubiliejinės parodos tikslas – parodyti dailininko kūrybos retrospektyvą nuo realizmo iki optinio meno, atskleisti ryškiausius jo kūrybinių ieškojimų tarpinius ir siekį išreikšti savąjį „aš“. Taip sumanius parodą, joje labai tinka ir eksponuojami etiudai, atskleidžiantys kūrybos proceso ypatybes, ir meistriškai nutapyti komercinio pobūdžio gėlių natūrmortai. Vertingiausią Žoromskio kūrybos dalį sudaro optiniai paveikslai, kuriuose jis rėmėsi lietuvių liaudies audinių raštais, interpretavo jų sandaros principus: optines savybes, ritmą ir koloritą, gausius toninius niuansus.

Dainų šventė-2014

Atkelta iš 5 psl.

jungos viceprezidentė doc. Danutė Vaigauskaitė džiaugiasi, kad teatras pagaliau surado kelią ir į Dainų šventes. Pasak jos, „kai lietuvis pradėjo dainuoti, žaidimus žaisti, jis pradėjo ir vaidinti“, todėl Teatro dieną kitų metų šventėje ji vadina tiesos momentu – išaušusia diena ir teatro mėgėjams.

Šventės rengėjai net neabejoja, jog šventės dalyvių Teatro dieną laukia neįtikėtinais gražus ir užkrečiantis renginys, mat jame ne tik bus vaidinama Donelaičio poema „Metai“, bet ir skaitomi eilėraščiai apie metų laikus, o lėlių teatro aktoriai vaidins garsaus mažlietuvių autoriaus pasakėčias. O kad teatro mėgėjai nepaalktų, netoli keturių scenų, Gedimino kalno papėdėje, šurmuliuos tikras jomarkas, kur plauks balto pieno upės, kvėpės laukuose kepta naminė duona.

Laukia ir kitos staigmenos

Šventės „Čia – mano namai“ rengėjai sau išsikėlė dar vieną uždavinį – ištrinti ribą tarp dalyvio ir žiūrovo, kad visi atvykusieji dalyvautų šventėje. Mažuosius šventės dalyvius visas penkias dienas užims Šeimos Amatų miestelio amatininkai. Nepamirštas ir jaunimas. Lietuvos dailės akademijos Dizaino katedros studentai kurs tautinius suvenyrus. Į Folkloro dieną įsilies tarptautinis folkloro festivalis „Baltica“ su ansambliais iš 12 užsienio šalių, tad šventės rengėjai jau dabar žino, jog dainos ir šokiai mieste vyks iki paryčių.

Išskirtinis dėmesys tautiniam kostiumui

Dar viena būsimos Dainų šventės naujovė – Tautinio kostiumo diena, kurią rengėjai yra numatę paskelbti liepos 6-ąją – Karaliaus Mindaugo karūnavimo dieną. Būtent tą dieną visi šventės dalyviai bus kviečiami pasipuošti savo tautiniais kostiumais ir kartu su viso pasaulio lietuviais 9 val. vakaro giedoti „Tautišką giesmę“.

Tuo išskirtinis dėmesys lietuviškam tautiniam drabužiui neapsiribos – Dainų šventėje apsilankę galės išvysti Lietuvos teritorijoje gyvenusių baltų genčių atkurtą archeologinių kostiumų kolekciją. „Norime, kad kostiumas nuliptų nuo scenos ir sugrįžtų į gyvenimą“, – sako Liausa, todėl šventėje taip pat bus rodomi tautinių kostiumų įkvėpti žinomų šiuolaikinių drabužių kūrėjų darbai, bus pasiūlyta specialia tautinių papuošalų ir detalių kolekcija.

Šventė prasidės ir baigsis daina

Dainų šventę vainikuos Dainų diena, kurioje dalyvaus didžiausias dalyvių skaičius ir kuri vyks tradicinėje vietoje – Vingio parke. Ir čia dalyvių ir svečių laukia naujovės. Pasak Vytauto Miškinio, ilgamečio berniukų ir jaunuolių choro „Ažuoliukas“ vadovo ir 2014 m. Dainų dienos kūrybinės grupės vadovo, ši kartą nemaža dalis dainų bus atliekama *a capella*.

Dainų dienoje, kurioje tradiciškai bus atliekamos 35 dainos, nuskambės ir tradiciniai kūriniai, be kurių, pastebi Miškinis, nė viena šventė yra neįmanoma. Neapsieita ir be užsąkomųjų kūrinių, tarp kurių – ir JAV lietuvių chorvedžio Dariaus Polikaičio kūrinys „Broliis“. Nors kūrinys parašytas anksčiau ir taikytas ne Dainų šventei, pasak Miškinio, jis bus pritaikytas 2014 m. šventei ir taip Dainų dienoje bus pagerbta ir išeivija.

Dainų diena ir visa šventė pasibaigs 9 val. vakaro visiems sugiedojus „Tautišką giesmę“, kurią liepos 6-ąją jau ne pirmus metus gieda ne tik lietuviai Lietuvoje, bet ir lietuviai, išsibarsę po įvairiausius pasaulio kraštus.

Dainų šventės rengėjai kviečia nelaukti paskutinės minutės ir jau šiandien pasirūpinti savo keliame į kitų metų šventę „Čia – mano namai“. Daugiau informacijos apie šventę ir atskirus jos renginius rasite svetainėje <http://www.dainus-vente.lt/lt/> □

